

QUAN HỆ HỢP TÁC VIỆT NAM - TRUNG ĐÔNG - CHÂU PHI

1. Trong lĩnh vực quan hệ chính trị ngoại giao

Việt Nam và các nước khu vực châu Phi – Trung Đông có mối quan hệ hữu nghị truyền thống tốt đẹp được xây dựng và vun đắp trong hơn nửa thế kỷ qua. Với sự đồng cảm và tương đồng lịch sử, nhân dân Việt Nam và nhân dân các nước khu vực châu Phi – Trung Đông gắn bó chặt chẽ với nhau và luôn luôn dành cho nhau sự ủng hộ và giúp đỡ to lớn.

Ngày nay, những thành tựu kinh tế – xã hội to lớn mà nhân dân ta đạt được trong công cuộc đổi mới đã tạo ấn tượng mạnh mẽ đối với nhiều nước và Việt Nam đã trở thành tấm gương để các nước khu vực Trung Đông – châu Phi noi theo. Đặc biệt, với những thành công trong đấu tranh xoá đói giảm nghèo, Việt Nam được các tổ chức quốc tế như FAO, Diễn đàn Đối tác chiến lược mới Á - Phi (NAASP) chọn làm hình mẫu để các nước đang phát triển học tập và làm đối tác trong mô hình hợp tác 3 bên ở châu Phi.

Cho tới nay, Việt Nam đã thiết lập quan hệ ngoại giao với tất cả 16/16 nước ở Trung Đông và với 48/54 nước ở châu Phi, ký gần 100 hiệp định hợp tác ở cấp chính phủ với 14 nước khu vực Trung Đông và 28 nước khu vực châu Phi; đồng thời đẩy mạnh việc trao đổi đoàn, nhất là các đoàn cấp cao. Bên cạnh đó chúng ta đã tham gia nhiều diễn đàn đa phương quan trọng như diễn đàn “Đối thoại châu Á - Trung Đông” (AMED), diễn đàn “Đối tác chiến lược mới Á - Phi” (NAASP) và các diễn đàn trong khuôn khổ phong trào không liên kết (KPK), Francophonie Cộng đồng các nước nói tiếng Pháp và có nhiều đóng góp quan trọng được ghi nhận. Đây là những thuận lợi cơ bản để triển khai quan hệ hợp tác nhiều mặt với các nước khu vực.

2. Trong lĩnh vực quan hệ hợp tác kinh tế

Ta và các nước Trung Đông-châu Phi có quan hệ hợp tác kinh tế từ rất sớm, nhất là trong lĩnh vực hợp tác chuyên gia và lao động. Những năm 1990 và sau đó, vì

hiều lý do, hợp tác trên một số lĩnh vực có giảm sút. Trong những năm gần đây, quan hệ hợp tác kinh tế giữa nước ta với các nước khu vực có những bước tiếp mới, đặc biệt sau khi ta tổ chức Hội thảo “Cơ hội hợp tác và phát triển Việt Nam – châu Phi đầu thế kỷ XXI” (5/2003) và thực hiện “Chương trình hành động quốc gia thúc đẩy hợp tác Việt Nam - châu Phi giai đoạn 2004 - 2010”.

- Kim ngạch buôn bán hai chiều với châu Phi tăng từ 360 triệu USD năm 2003 lên 1 tỷ USD năm 2006; kim ngạch thương mại Việt Nam – Trung Đông cũng tăng từ 138 triệu USD năm 2001 lên 1 tỷ USD năm 2006.

- Xuất khẩu lao động và hợp tác chuyên gia với nhiều đối tác trong khu vực đã được khôi phục trở lại. Cho đến nay, chúng ta đã đưa được gần 10.000 lao động sang các nước vùng Vịnh và Libi, tiếp tục duy trì hợp tác chuyên gia với Angola và một số nước trong khuôn khổ hợp tác ba bên (hiện ta có ở Angiêri: 200 lao động; Libi 1000 lao động; các Tiểu vương quốc Ảrập thống nhất 4.000 lao động; Cata 3.000; Ảrập Xêut 500 lao động; các nước Cô Oet, Baranh, Ôman: khoảng 100 lao động; có khoảng gần 400 chuyên gia ở các nước châu Phi như Angola, Môdămbich, Madagaxca).

- Bước đầu ta đã triển khai hợp tác đầu tư với các nước trong khu vực. Cùng với việc Quỹ Cô Oet cho ta vay các khoản tín dụng trị giá gần 100 triệu USD với điều kiện ưu đãi, một số nhà đầu tư của các

Tiểu vương quốc Ảrập thống nhất, Ảrập Xêut, Cata đã và đang thăm dò khả năng đầu tư vào các ngành kinh tế của ta: tập đoàn cảng Dubai đã cam kết đầu tư xây dựng cảng Hợp Phước với số vốn 230 triệu USD, cầu dây văng Cửa Đại trị giá khoảng 300 triệu USD; Tập đoàn SAMA Dubai của các Tiểu vương quốc Ảrập thống nhất đã ký MOU xây dựng khu nghỉ mát Hội An trị giá 700 triệu USD với Quảng Nam và đang dự định đầu tư nhiều tỷ USD vào một số dự án ở TP Hồ Chí Minh, Ảrập Xêut dự kiến đầu tư 100 triệu USD vào Việt Nam; Tập đoàn SAB Miller (Nam Phi) đã đầu tư 22,5 triệu USD vào 1 dự án ở Đồng Nai; Cata đang thăm dò khả năng đầu tư vào một số dự án tại TP Hồ Chí Minh và Phú Quốc, Nha Trang, Đà Nẵng, Phú Yên và vào một số lĩnh vực khác nhau như ngân hàng, tài chính, bưu chính viễn thông v.v... Ngày 25/3/2007, Qatar Airways đã mở đường bay trực tiếp TP Hồ Chí Minh – Đôha với tần suất 4 chuyến/tuần.

- Về phía ta, Petro Việt Nam đã đầu tư vào dự án khai thác dầu khí ở Angiêri trị giá trên 200 triệu USD và tiến hành đàm phán để triển khai hợp tác trong lĩnh vực thăm dò và khai thác dầu khí với một số đối tác trong lĩnh vực như Nigiêria, Madagaxca, Tổng Công ty tàu thủy Việt Nam – Vinashin đã ký được hợp đồng đóng tàu trị giá trên 1 tỷ USSD với Ixraen (2006).

- Hợp tác ba bên với một số nước châu Phi như Xênegan, Madagaxca, Cộng hoà

Côngô, Bénanh với sự tài trợ của FAO được triển khai khá hiệu quả từ năm 1997 và được LHQ coi là mô hình hợp tác Nam-Nam trong lĩnh vực nông nghiệp. Hiện Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn Hà Nội và tỉnh Hà Nam đang chuẩn bị triển khai một số dự án với Môdămbich với sự tài trợ của Nhật Bản, Hải Dương với thành phố Mông-tơ-rơi (Pháp) với tỉnh Y-ê-li-ma-nê của Mali. Bénanh đã đề nghị ta cung cấp 100 kỹ thuật viên nông nghiệp sang làm việc trong khuôn khổ hợp tác ba bên với sự tài trợ của FAO. Tại cuộc họp SOM của NAASP ở Nam Phi (9/2006), Việt Nam được chọn làm điều phối viên phụ trách hợp tác 3 bên trong khuôn khổ hợp tác Á -Phi.

3. Đánh giá chung

Những thành tựu trong quan hệ kinh tế đối ngoại của ta với khu vực Trung Đông-châu Phi trong thời gian qua là đáng khích lệ, song chưa phản ánh đúng tiềm năng của cả hai phía.

- Về thương mại, mặc dù kim ngạch buôn bán hai chiều tăng khá nhanh, nhưng tỷ trọng trong kim ngạch xuất nhập khẩu của cả hai bên còn quá thấp, kim ngạch buôn bán hai chiều của ta với khu vực Trung Đông – châu Phi năm 2006 mới chiếm trên 2% tổng kim ngạch xuất nhập khẩu của ta và chỉ bằng 0,004% tổng giá trị xuất nhập khẩu của toàn châu Phi (năm 2005 châu Phi nhập khẩu 250 tỷ USD hàng hoá).

- Việc triển khai các hiệp định, thoả thuận và dự án hợp tác song phương còn chậm và chưa hiệu quả; còn tồn tại nhiều trường hợp ký nhưng không triển khai làm ảnh hưởng đến quan hệ và uy tín của cả hai bên.

- Hợp tác về đầu tư, du lịch còn rất hạn chế; xuất khẩu lao động và hợp tác chuyên gia tuy có dấu hiệu phục hồi, song vẫn chưa đạt được mức độ sâu rộng như cuối những năm 1980, trong khi đó Ả-rập Xê-út, Các Tiểu vương quốc Ả-rập thống nhất và Cata mỗi nước có khả năng tiếp nhận từ 50.000 đến 100.000 lao động Việt Nam trong vài ba năm tới

Nguyên nhân khách quan: là do khoảng cách địa lý, thực lực kinh tế và khả năng tài chính phần lớn các nước còn hạn chế, trình độ quản lý yếu kém, tệ quan liêu, lề lối làm việc của các cơ quan chức năng của bạn là những trở lực lớn cho việc mở rộng quan hệ hợp tác giữa ta với các nước trong khu vực. Mặt khác, tình hình chính trị phức tạp và mất ổn định ở một vài nơi, đặc biệt ở Trung Đông, cũng hạn chế khả năng mở rộng hợp tác với tất cả các đối tác trong khu vực.

Các nguyên nhân chủ quan gồm:

- Ta chưa nhận thức đầy đủ về tầm quan trọng và sự cần thiết cũng như chưa quyết tâm mở rộng hợp tác với khu vực, đặc biệt là với châu Phi;

- Ta còn dè dặt do tác động của cuộc chiến chống khủng bố (đa phần các nước

khu vực Trung Đông là các quốc gia Hồi giáo); chưa chủ động tìm biện pháp khắc phục khó khăn để mở rộng hợp tác với các nước; đồng thời thiếu sự phối hợp chặt chẽ giữa các Bộ/Ngành và địa phương, giữa các cơ quan trong và ngoài nước;

- Ta chưa có chế độ chính sách, cơ chế hỗ trợ thích hợp cho doanh nghiệp và cá nhân trong việc mở rộng hợp tác với các nước khu vực châu phi - Trung Đông cũng như chưa có công cụ kinh tế-tài chính để hỗ trợ cho việc thúc đẩy và mở rộng hợp tác với các nước trong khu vực;

Nguồn: Trích từ liệu hội nghị Toàn quốc về Hợp tác Việt Nam - châu Phi - Trung Đông, Hà Nội 4-2007.

- Mạng lưới cơ quan đại diện ngoại giao và thương vụ của ta còn mỏng, đội ngũ cán bộ, đặc biệt là đội ngũ cán bộ làm công tác ngoại giao phục vụ kinh tế vừa thiếu vừa yếu, điều kiện cơ sở vật chất, nhất là kinh phí còn hạn hẹp nên chưa phát huy được vai trò cầu nối cho các doanh nghiệp trong và ngoài nước một cách thực sự hiệu quả;

- Không ít doanh nghiệp của ta chưa có chiến lược lâu dài khai thác thị trường các nước Trung Đông và châu Phi. Một số tranh chấp thương mại chưa được giải quyết thoả đáng làm ảnh hưởng đến uy tín và quan hệ hợp tác giữa hai bên.

BBT